

Co to ostatně znamená, že význam je „lidský“? – Že vychází z nejběžnější lidské zkušenosti, vyrůstá z našeho každodenního života a jakožto takovému je mu potřeba také porozumět. Opirá se o to, že už jako děti máme „koncept nádob, tekutiny, lití, proudění, cest, pohybu po cestě, respektive výsledek těchto konceptů: malý prostorový příběh, v němž někdo lije tekutinu a ta proudí po určité dráze do nádob“ (s. 26). Další příklad: když se díváme na člověka usedávajícího na židli, uvědomujeme si „živého činitele vykonávajícího záměrný úkon zahrnující základní lidské kategorie události (jako sezení) a předmětů (jako židle)“. Na rozdíl od obrazu, který podává fyzika – jakožto odvozený modus chápání reality – bereme v úvahu činitele, motivy, záměrnost atd., zkrátka strukturu celé události; jejími základními prvky (tj. prvky příběhu) jsou člověk, sezení a židle. Základní fyzikální danosti a prvky této situace (v rovině subatomárních kvarků, metrické soustavy časoprostoru, integrování od nuly do nekonečna) nejsou naopak nijak spjaty s lidskými měřítky. „Tam, kde fyzika nabízí neproniknutelný, avšak přesný fyzikální popis ve formě vlnové rovnice, tam příběh nabízí Einsteina sedícího na židli“ (s. 26). V tomto rámci rozlišujeme předměty od událostí: „některé předměty přiřazujeme do kategorie osob a jiné předměty zařazujeme do kategorie židlí. Rozpoznáváme, že to, co osoba dělá se židlí, náleží do kategorie sezení“ (s. 26). V tomto rámci se pak pojednává o konceptuálních schématech a jejich projekci, o schopnosti vnímat v posloupnosti. I zde se neustále akcentuje zásadní úloha těla a tělesnosti v naší konceptualizaci, a ještě podrobněji pak v následující kapitole s názvem Tělesný úkon (s. 42). Nejvýraznější je tu příklad vycházející z metafory uchopení: tak např. své myšlenky můžeme „parabolicky přeměnit v původce pohybu, kteří nám „unikají“ nebo „se vymykají naší schopnosti je vyjádřit“ (s. 56). Zdrojové příběhy jsou velmi často právě „prostorovými příběhy tělesného úkonu“ (s. 56). V kapitole Příběhy s postavami (s. 57) autor pokračuje ve výkladu, soustřeďuje se zde na činitele jakožto hybatele a manipulátory; příkladem může být „příběh-čin“ matematického objevu: „vědec vyšel z jistého předpokladu, mířil k jistému závěru, kdypýtal přes překážky, v různých fázích se pohyboval rychleji nebo pomaleji, musel se vracet, aby korigoval své chyby, dosáhl částečného rozřešení, ale stále mu chyběla nejdůležitější část, měl tušenou, kde ji hledat, nejprve ji aspoň zahlédl, sledoval ji, i když mu unikala, konečně po ní sahal, cítil, že mu málem vyklouzla, ale nakonec ji dostal“. Objev „byl jeho“. Zdrojovou oblastí je tu prostorový příběh-čin o manipu-

laci a pohybu po cestě, cílovou oblastí myšlení a myšlenková „cesta“ k objevu (s. 64). Struktura „myslicí člověk je hybatel a manipulátor“ se často používá nejen v běžném životě, ale i v literatuře. Přípomenu ty jsou zde nejrůznější „pouti duše“ (Dante, Bunyan, Pound, Proust, ale také Jan od Kříže, v jehož mystické poezii je duchovní proces náboženské proměny konceptualizován jako noční výstup po tajemném žebříku; duchovní sjednocení je pak těsným tělesným objetím).

Pátá kapitola má název Tvorivá smíšení (s. 82); stejně jako výraz „konceptuální směsice“ (s. 83) odkazuje k anglickým termínům *blend*, *blending* a k významnému problému kognitivní lingvistiky, jehož duchovním otcem je G. Fauconnier. Koncepty-pojmy chápeme jako „balíčky významů“, jimž dáváme nálepky, např. „svatba, narození, smrt, elektrina, čas, zítřa“ (s. 82). Z jiného pohledu – který akcentuje parabola – vzniká ovšem význam dynamičtěji, vzájemným propojením několika mentálních prostorů. „Význam není tím, co je uloženo v nádobě konceptu. Je živý a aktivní, dynamický a rozčleněný, vytvořený pro konkrétní účely vědění a jednání. Významy nejsou mentálními předměty omezenými na konceptuální pozice, ale spíše složitými procesy projekce, spojování, vztahů, mísení a sjednocování napříč četnými prostory. Význam je parabolický a literární“ (s. 82). Mísení, *blending*, je podle Turnera „ústřední činností každodenního myšlení“. Ne vždy, a vlastně málokdy probíhá proces konceptualizace tak, že jej můžeme vysvětlit pouze prostřednictvím vztahů mezi oblastí zdrojovou a cílovou. Prostorů, které propojujeme (projektující se selektivně „podle potřeby“), je většinou více, aniž si je všichni uvědomujeme. Jejich prvky zde působí zejména na základě metonymických vztahů, využití obvyklé metafory je „částečné, selektivní a transformující“ (s. 117); jako příklady zde autor uvádí (kromě mnoha jiného) mluvící zvířata (např. tak, jak jsou předvedena ve vstupní bajce z *Tisíce a jedné noci*) nebo personifikační metafory smrti.

Šestá kapitola Mnoho prostorů (s. 120) staví do centra pojem *generický prostor*. Znovu se vrací k příslovím. Mentální schopnosti spojovat a míchat koncepty se, jak píše autor, vždycky zdála být výjimečná a spojovala se s literaturou, s uměním vůbec, s magií apod., jsou však součástí naší běžné kognitivní výbavy, jsou doložitelné i neurobiologicky.

Předposlední, sedmá kapitola má název Jediné životy (s. 163). Znovu jsme v ní směřování ke zkušenostnímu realismu a relativismu. I při studiu významu je potřeba si uvědomit, že „lidská bytost nemá pohled Božího oka“, že její nazírání je omezeno nejen druho-